

Inhoud

1 Het einde	9
2 Zwerfhond	34
3 Adoptie	47
4 Hondenschool	81
5 Samen leren	93
6 Angst	108
7 De paden op, de lanen in	131
8 Op weg naar het einde	156
9 Oerhonden, dorpshonden en zwerfhonden	166
10 Dieren kwellen, dieren redden	176
11 Aza	186
12 Een nieuwe liefde	194
13 Het eedrama	221
Verantwoording	235
Bronnen	239

I Het einde

Hoe je at en hoe je sliep
Hoe je lag en hoe je liep

Hoe blij zij was als ik thuiskwam, al was ik maar vijf minuten weg geweest. Hoe enthousiast zij haar en mijn vrienden – mensen en honden – begroette. Hoe ze op haar zij ging liggen en een voorpootje ophief om mij te vragen haar borst te kriebelen... en als ik dan ophield, hoe ze dan met dat pootje hengelde naar meer... Hoe zij steeds liever en zachter werd, hoe mooi ze was, haar glanzende zwarte vacht, haar spitse lange neus, de grote oren die helemaal rechtop gingen staan als iets haar interesseerde, haar amberkleurige ogen die zo veel liefde konden uitstralen...

Elke ochtend werd ik wakker in het paradijs. Ik opende mijn ogen, zei 'goedemorgen Alike' en kreeg als antwoord een mini-kwispel met het puntje van haar staart. Niet te veel inspanning zo vroeg in de ochtend. Dan tilde zij haar bovenliggende voorpootje op als teken dat ik haar moest knuffelen. Zachtjes kriebelde ik haar over haar borst. Als ik dacht dat het genoeg was en ophield, eiste ze met haar pootje meer... Maar uiteindelijk moest ik toch opstaan. Als ik dan naast het bed stond, gooide zij haar ultieme wapen in de strijd: ze draaide zich helemaal op haar rug, alle vier de pootjes

in de lucht en keek me smekend aan. Vooruit dan maar, nog even.

Maar nu was het huis leeg en koud. Ik ruimde haar door het huis verspreid liggende bedjes op, maar haar mand stond er nog. Ik kon niet meer. Haar karretje stond in de schuur. Ik moest het demonteren en opbergen. Ik moest haar dekentjes wassen en opbergen. Maar nu nog niet. Haar afwezigheid vulde het hele huis en al mijn gedachten.

Zij groef zich met haar mooie pootjes een weg naar mijn hart en nu ze dood was, was een deel van mij geamputeerd. Mijn liefde voor Aliki was fantoomliefde geworden: zij miste haar object en stuurde stroomstoten van pijn door mijn lichaam.

Die fatale avond werd duidelijk dat Aliki niet meer kon. Zij kon nauwelijks staan en voor het eerst was aan haar te zien dat ze doodziek was. Het was 24 december, half zes 's avonds en de dierenkliniek was al gesloten voor kerstavond. Ik belde het privénummer van mijn dierenarts, dat hij mij had gegeven voor het geval het buiten praktijken ineens bergafwaarts zou gaan met Aliki. Hij had de laatste bloeduitslagen van eerder die middag gezien en zei: 'Aliki is op.'

Ik wikkelde Aliki in een dekontje en droeg haar naar de kliniek. Gewoonlijk niet meer dan een paar minuten lopen, maar met Aliki, die toch nog steeds tamelijk zwaar was, in mijn armen leek het een lange reis. Onderweg moest ik af en toe stilstaan om haar weer wat steviger beet te pakken als zij uit mijn armen dreigde te glijden. Ik was zo bang dat zij zou vallen.

De dierenarts was er nog niet, hij woonde in een andere plaats en had gezegd dat hij er binnen een half uur zou zijn. Ik ging op een bank voor de kliniek zitten met Aliki in mijn armen. Zij legde haar kop tegen mijn wang. Mijn lieverdje. Ik duwde mijn neus in haar vacht. Aliki rook altijd lekker. Geen vieze hondenlucht, maar

een beetje zoals baby's ruiken. Was dat omdat zij zich altijd grondig waste, als een kat?

De rest van de wereld hield op te bestaan. De autofocus van mijn hersenen trok onze twee-eenheid zo ver naar voren dat al het andere vervaagde tot wij samen het hele universum vulden, mijn armen beschermend om haar heen, haar hoofd tegen mijn gezicht. Zij vertrouwde mij volledig en nu stond ik op het punt haar te laten doodmaken. Achteraf... ja, achteraf. Natuurlijk, het beste voor haar. Ik wist heel goed dat zij anders een vreselijke dood zou sterven. Maar toch.

Nadat de dierenarts was gearriveerd en de zijdeur naar de operatiekamer had geopend, droeg ik Alike naar binnen en zette haar op de behandelafel. Ze wilde niet gaan liggen, dus ik moest haar goed vasthouden om te voorkomen dat ze omviel. Na een eerste injectie met valium ging zij uiteindelijk liggen en viel in slaap. Ik bleef haar aaien en haar vertellen dat ik van haar hield.

De tweede injectie bevatte een dodelijke hoeveelheid slaapmiddel. Ik bleef haar aaien en lieve woordjes tegen haar fluisteren, tot de dierenarts zei: 'Het is gebeurd.' Zij was nog steeds zo mooi met haar glanzende zwarte vacht.

Ik weet niet meer hoe ik ben thuisgekomen.

's Ochtends werd ik wakker in de hel. Geen opgeheven pootje, geen mini-kwispel, alleen een hol gevoel: mijn lichaam was een zwart gat dat in zichzelf implodeerde. Om daar niet helemaal in te verdwijnen maakte ik een lange wandeling.

Thuisgekomen borstelde ik het haar van een paar van haar kleedjes en dekentjes. Het mooie, glanzende, zwarte haar dat eenmaal los van haar voedende lichaam dof en slap was geworden. Ik stopte

het in een doosje waarin ik vroeger sieraden bewaarde.

Had ik nu maar toen zij nog leefde dat DNA-onderzoek laten doen. Ik stelde het steeds uit, deels omdat ik wist dat de gegevens over het soort honden waar zij toe behoorde niet in de DNA-bank zaten en deels omdat ik altijd alles uitstel. De eerste lading kleedjes en dekentjes stopte ik in de wasmachine. Ik zou dit nog vaak moeten herhalen.

Aliki had een grote mand met dekens en kleedjes en twee bedjes met daar overheen opgevouwen dekbedden die ik voor haar kocht toen zij mager werd, en daar overheen weer kleedjes. Zij vond het heerlijk, die zachte bedjes. Het kleinste van de twee stond rechts naast mijn bureau tegen de muur. Die plek had zij zelf gekozen, ze wilde steeds vaker gewoon dicht bij me zijn. Het andere, grote bed stond eerst in het nisje onder de trap voor als zij behoefte had aan veiligheid wanneer het onweerde of als rotjochies vuurwerk afstaken. Maar uiteindelijk moest ik het links van mijn bureau neerleggen: de plek onder de trap, ruim twee meter van mijn bureau, vond ze te ver weg. De grote rieten mand stond altijd boven, hoewel ze meestal bij mij op bed kwam slapen. Soms sprong Aliki halverwege de nacht van mijn bed en ging in haar mand liggen. Waarom weet ik niet. Misschien had ik te veel bewogen in mijn slaap. Toen zij 's nachts niet meer mee naar boven ging omdat traplopen te vermoeiend was geworden, zette ik de rieten mand onder de trap. Toen had Aliki beneden drie plekken om te liggen. En inderdaad, de paar keer dat het onweerde of dat er vuurwerk te horen was, installeerde zij zich daar, in haar mandje onder de trap.

's Avonds, tijdens het koken, begon ik als gewoonlijk tegen haar te praten maar hield meteen weer op, want zij was er niet meer. Bij elk

geluidje in huis dacht ik: Alik! Maar ik wist meteen dat dat niet kon.

De laatste weken, toen Alik niet meer mee naar boven kwam als ik ging slapen, werd ik wakker als zij 's nachts opstond uit haar bedje. Voor de zekerheid ging ik dan even naar beneden om te kijken of ze naar buiten wilde om een plasje te doen. Zij dronk veel meer water omdat haar nieren steeds slechter werden. En dus moest ze 's nachts wel eens plassen. Soms stond ze alleen maar op om even wat water te drinken. Als ik dan beneden kwam, lag ze alweer in haar mandje en liet me met een blik weten dat ze niet naar buiten hoefde. Een andere nacht haalde ze mij drie keer achter elkaar uit mijn bed. De eerste keer stond zij woest te kwispelen bij de deur naar de gang en moest ze nodig plassen. Daarna wilde ze nog wel een eindje lopen. De tweede keer wilde ze alleen maar een stukje lopen, om vervolgens na honderd meter toch te gaan zitten om te poepen. De derde keer zei ik: 'Nu wordt het wel erg dol, maak je er een spelletje van?' Met een ondeugende blik ging Alik weer in haar bedje liggen en viel in slaap.

Vermenselijkte ik haar? Hoe kon ik weten dat zij ondeugend keek?

Mensen denken vaak dat zij elkaar begrijpen omdat ze met elkaar spreken. We rijgen woorden aaneen tot zinnen, zinnen tot hele betogen of tot korte, informatieve berichten. Maar hoeveel informatie bevatten woorden, zinnen, betogen? Gebruiken we – bewust of onbewust – taal niet juist om niet te zeggen waar het werkelijk om gaat? Of zelfs om echt te liegen? Mensen met een goed ontwikkelde emotionele intelligentie halen veel meer informatie uit gezichtsuitdrukkingen en lichaamstaal dan uit wat mensen zeggen. Andere mensen, zoals ik, zijn te veel gericht op taal om goed te letten op wat het lichaam van de ander zegt. Ik houd te veel van woorden en

van de manier waarop ze samenwerken om kennis over te brengen of in het beste geval schoonheid te creëren om aandacht te schenken aan lichaamstaal of gezichtsuitdrukkingen. Maar met Aliki moest ik dat wel doen.

Aliki gebruikte geen taal om haar bedoelingen, haar gevoelens of haar stemming over te brengen. Zij had een heel lichaam, van het puntje van haar neus tot het uiteinde van haar staart, om mij te vertellen wat er aan de hand was. Zij had een zeer goed ontwikkelde en subtiele lichaamstaal. En een enorme bedrevenheid in het lezen van andermans lichaamstaal, zowel van honden als van mensen.

Haar lichaamstaal omvatte meer, veel meer dan kwispelen. Ook haar kwispelen kende vele, vaak subtiele verschillen in betekenis. Een vragende, afwachtende kwispel met een lage staart, maar ook een snelle, opgewonden en vrij lage jachtkwispel die mij vertelde dat zij een haas of konijn had gezien. Een blijde kwispel met een vrijwel horizontale staart als ze een hond tegenkwam die zij aardig vond. Een zelfverzekerde met de staart omhoog, die soms ook op 'angstgressie' of intimidatie van een andere hond kon wijzen, zeker in combinatie met 'borstelen' (het omhoog gaan van de haren in de nek en bij de staart). En tot slot mijn favoriete kwispel, een wild-enthousiast 'ik zie iemand op wie ik echt dol ben', waarbij haar staart rondjes van 360 graden draaide. En alles daar tussenin. Gecombineerd met lichaamshouding en haar zeer expressieve gezichtsuitdrukkingen vormde dit een rijke taal voor het overbrengen van haar gemoedstoestand en wensen.

In de loop van de jaren leerden wij elkaar steeds beter lezen, zij mij waarschijnlijk nog beter dan ik haar. Dus ja, ik wist wat haar ondeugende blik was: die had zij ook als ze los liep tijdens een wandeling en geen zin had om meteen te komen als ik haar riep.

Een korte kwispel met opgeheven staart en haar gezicht met de amandelvormige ogen even naar mij toegedraaid vertelden me dat ik nog even geduld moest hebben.

De dagen en weken na haar dood werd ik elke keer wakker als ik 's nachts beneden iets hoorde. Ik dacht dan heel even dat Aliki liet weten dat zij naar buiten moest, om meteen met een schok te beseffen dat het mijn oude huis moest zijn dat kraakte. En dan lag ik weer uren wakker.

Elk wakend moment, of ik nu wandelde of achter mijn bureau zat en probeerde te werken, stormde Aliki mijn bewustzijn binnen. Ik zag haar lieve gezicht voor me, zoals zij daar lag op de behandel-tafel van de dierenarts – mijn handen die haar mooie hals, lichaam en oren streelden en hoe zij langzaam in een diepe slaap wegzakte terwijl het leven haar ongemerkt, als een laffe minnaar, verliet.

Net als na het overlijden van mijn ouders, waarbij ik beide keren aanwezig was, waren die laatste beelden allesoverheersend in mijn bewustzijn. En net als eerst bij mijn vader, later bij mijn moeder, vroeg ik me af of de andere, mooie herinneringen die beelden ooit zouden doen vervagen. Het verdriet was een fysieke pijn die mijn hele romp vulde. Alles wat mooi en goed was in mijn leven was afgesneden, onbereikbaar. Net als Aliki.

De dagen gingen voorbij in een brij. Inmiddels was ik gevorderd met het opruimen van Aliki's spullen. Het enige dat ik nog moest wegdoen waren haar medicijnen – inmiddels een halve apotheek – en dieetvoer. Ik besloot alles te doneren aan de opvang van haar 'broertjes' en 'zusjes' op Kreta. Zij had er niets meer aan en de mensen die op Kreta zwerfhonden opvangen, hebben meestal geen

geld voor medicijnen en dieetvoer. Vier dozen vol, te veel om naar het verzendadres te dragen. Dus deed ik ze in haar karretje, dat ik had aangeschaft toen Aliko nog maar korte eindjes kon lopen door artrose. Ik had het al deels gedemonteerd en had het nu weer in elkaar moeten zetten. Ik liep over straat met Aliko's karretje, maar zonder haar. Het voelde als verraad.

Toen duidelijk werd dat Aliko een dodelijke ziekte had, probeerde ik mijn angst en verdriet zo goed mogelijk te verbergen voor Aliko, want na bijna tien jaar was ik een open boek voor haar.

Zij werd behandeld, maar haar organen bleken bij de echo die na afloop werd gedaan, al erg aangetast. Kort na dit onderzoek, dat mij had getroffen als een mokerslag, begon ze ineens op te bloeien. Ze at weer met smaak, wilde weer wandelen, en was vrolijk. Zij kwam aan tot ze weer bijna veertien kilo woog. Ik hoopte, tegen beter weten in, op een wonder. Of toch ten minste dat zij misschien nog een jaar had. Nog een jaar waarin ik alles zou doen om haar gelukkig te maken, zo beloofde ik in een poging het lot te bezweren.

Omdat zij inmiddels ook slechter liep – Aliko had artrose, die zij compenseerde door haar elleboog steeds verder naar buiten te draaien – probeerde ik hydrotherapie. Zij deed het fantastisch, al vanaf de eerste keer: lopen op een lopende band in een soort groot aquarium met lauwwarm water tot aan haar schouders. Ze leek het niet erg te vinden, maar na een paar behandelingen was ze de dagen daarna uitgeput en wilde helemaal niet meer eten. Dus moest ik de behandeling helaas stoppen.

Ik besloot na overleg met de dierenarts haar een brace te laten aanmeten zodat ze de paar maanden tot een jaar die ik hoopte dat zij nog had, weer normaal zou kunnen lopen. De door de dieren-

arts aanbevolen orthopeed zat helemaal in Arnhem. Ik huurde een auto en ging met Aliko op de achterbank op pad. Onderweg lag zij, als altijd, heerlijk te slapen. Bij de orthopeed, een zeer kundige en bovendien buitengewoon aardige man, was ze lief en geduldig. Ze bleef rustig staan terwijl het gips voor de mal werd aangebracht. Rond half januari zou de brace klaar zijn. Ik kon niet wachten, ik verheugde me er zo op om Aliko weer gemakkelijk te zien lopen.

Het was inmiddels begin december en het werd kouder. Aliko's dubbele vacht was altijd voldoende geweest om haar tegen de Hollandse koude te beschermen, maar nu zij zo mager was geworden vreesde ik dat haar vacht onvoldoende bescherming bood. Ik bestelde een gevoerd, waterdicht jasje. Gewoonlijk ben ik geen liefhebber van het aankleden van huisdieren, maar dit was echt nodig. Aliko protesteerde niet toen ik het haar aandeed. Vond zij het lekker warm? Geen idee. Maar zij had er in elk geval geen bezwaar tegen.

Na twee weken van hoop, waarin Aliko weer helemaal leek op te knappen, ging het echt mis. Die maandag wilde Aliko niet meer eten. Op dinsdag vermoedde de dierenarts dat Aliko last had van ammoniak die uit haar nieren omhoog kwam en zweertjes kon veroorzaken in haar maag en slokdarm. Nog even aankijken, zei hij, en dan voor de kerst terugkomen als het niet beter ging. Het ging niet beter en die donderdag was ik bij zijn collega. Die stelde vast dat Aliko inderdaad zweertjes had in haar mond en slokdarm en schreef antibiotica en maagzuurremmers voor. Mijn aanrecht zag er nu uit als een apotheek. De dierenarts had wat bloed afgenomen om te zien hoe de nieren en de lever waren. Een paar uur later werd ik gebeld: beide organen waren verder verslechterd. We moesten maar proberen of de antibiotica zouden helpen, maar dat was echt het laatste wat we nog voor haar konden doen. Het was de dag voor kerst, 24 december.

Na het telefoontje van de dierenarts ging Aliko in een paar uur hard achteruit, ze kon nauwelijks meer op haar pootjes staan. Ik wist dat ik haar moest laten inslapen om haar een pijnlijke en gruwelijke dood te besparen.

Onderweg naar de kliniek, met Aliko in mijn armen, hielp Sandra door af en toe mijn arm te ondersteunen als ik bang was dat Aliko zou vallen. Sandra was de geliefde van mijn inmiddels overleden beste vriend Piet. Piet en ik deelden een links actieverleden en nog veel meer. Hij was destijds de enige die boos werd als er antisemitische opmerkingen werden gemaakt in ons actiewereldje, hoewel hij in de verste verte niet Joods was. Hij viel mij in het algemeen op door zijn integriteit, zijn wat grimmige gevoel voor humor en, niet te vergeten, door zijn lengte en zeer knappe uiterlijk. Toen hij jaren later Sandra, een leuke, goedlachse vrouw ontmoette, was ik blij voor hem. En blij voor mijzelf: Sandra begreep dat er geen enkele reden was voor jaloezie: ik was beslist geen concurrent. Sandra, die nooit een hond had gehad, bleek een echte 'hondenmagneet' te zijn toen zij samen een hond adopteerden.

Nu had zij gezegd dat zij mee wilde gaan toen ik Aliko voor de laatste keer naar de dierenarts bracht. Ruim twee jaar eerder hadden we dezelfde weg afgelegd met Zorba, hun lieve hond en Aliko's 'verloofde'. Zorba had lymfeklierkanker en stond op het punt vreselijk te gaan lijden. Ook zij namen de moeilijke beslissing om het lieve dier in te laten slapen.

Piet was een jaar voor de dood van Zorba ongeneeslijk ziek geworden en omdat noch hij noch Sandra auto reed, bracht ik hem vaak naar het ziekenhuis. Naarmate hij zieker werd, was ik vaker in het kleine stadje waar zij woonden om bij te springen als Sandra

moest werken. Piet vocht voor zijn leven en onderging zonder klagen de ene na de andere experimentele behandeling. Uiteindelijk was er een die leek te helpen en die hem misschien nog een jaar extra zou opleveren. Maar de bittere ironie wilde dat het succes van de behandeling uiteindelijk de oorzaak werd van zijn dood.

Zorba was in deze toch al afschuwelijke periode overleden aan lymfeklierkanker, tot groot verdriet van uiteraard zijn baasjes, maar ook van mij en Aliki. Omdat ik wist dat Piet dol was op podenco's, prachtige en lieve Spaanse jachthonden, vroeg ik het baasje van Gina, een podenca waar ik twee dagen per week op paste, of ik haar mee mocht nemen om elke week een paar dagen bij Piet te zijn. Dat mocht, en de eerste kennismaking was meteen een groot succes. Gina verdeelde haar tijd tussen spelen, de clown uithangen en lekker bij de zieke op de bank, en later op bed, te liggen. Haar afhankelijkheid en vrolijkheid hebben het laatste half jaar van Piets leven minder beangstigend gemaakt. Zij stelde hem gerust, zoals hij zelf zei.

Ondertussen had ik besloten te vertrekken uit de grote stad – de drukte werd me te veel, vooral de idiote groei van het toerisme maakte de stad voor mij vrijwel onleefbaar. Aanvankelijk wilde ik naar het oosten van het land verhuizen, naar een rustige plek in de buurt van bos, heide en andere mooie natuur. Iets waarnaar ik mijn hele leven al had verlangd, maar wat ik nooit voor mogelijk had gehouden. Weg van de drukte, zo min mogelijk mensen om mij heen, dat was wat ik het liefste wilde. Maar ik wilde Piet en Sandra niet in de steek laten en zo ontstond het plan om naar hun woonplaats, een mooi oud stadje in het westen van het land, te verhuizen.

Ik nam tijdelijk mijn intrek in een B&B vlak bij hun huis, omdat

het inmiddels niet meer verantwoord was om de zieke alleen te laten en Sandra toch nog regelmatig naar haar werk moest. Alike vond het best. Zij was door onze regelmatige bezoeken aan mijn vrienden inmiddels zo vaak in deze omgeving geweest dat zij zich er goed thuis voelde. Bovendien was het er veel stiller dan in mijn oude woonplaats en er waren talloze plekken waar zij heerlijk kon wandelen. Ik vond al vrij snel een huisje op minder dan een minuut lopen van het huis van mijn vrienden, een lief oud pandje uit 1825 met een tuin. Dat laatste was wat ik altijd al had gewild. Ik zag Alike al 's zomers in de schaduw liggen van de prachtige olijfbom die ik van Piet had gekregen toen ik verhuisde.

Die zomer overleed Piet, pas zestig jaar oud. Hij liet een leegte achter die door niets of niemand kan worden gevuld. Mijn trouwe, norske, dwarse vriend die slecht overweg kon met zijn emoties, behalve als het om honden ging. Of om planten. De liefde die hij niet kon uiten tegen de mensen van wie hij hield, deed planten groeien en bloeien en honden kwispelen. Maar als ik hem nodig had, of het nu was omdat ik weer eens niet begreep wat iemand bezielde om mij pijn te doen of omdat mijn onzekerheid mijn werk in de weg stond, gaf hij nuchter en intelligent advies. Een echte vriend.

De noodzakelijke verbouwing van het huis en het veranderen van de tegelvlakte naast mijn huis in een tuin hielden me bezig, maar ik was als verdoofd. Elk moment dat ik niet bezig was met praktische zaken, kon ik me nauwelijks staande houden in de verwoestende storm van verdriet.

Ook nu, meer dan drie jaar later, mis ik hem nog elke dag.

En nu was Alike ook dood. Ik wilde haar zo graag nog een keer aaien, haar fluweelzachte oren voelen, nog één keer knuffelen, haar

nog één keer zien kwispelen in haar slaap zoals zij vaak deed als ze droomde. Elke ochtend werd ik wakker in een zuigende leegte. Ik voelde me wegzinken. Mijn lichaam voelde alsof het van binnen bloedde, alsof mijn romp hol was en er langs de binnenwand bloed naar beneden stroomde.

Om mezelf af te leiden maakte ik een wandeling. Dat zou ik de komende dagen, weken en maanden blijven doen. In deze kleine plaats was ik binnen een paar minuten lopen bij de rivier of in de polder. Daar kwam ik zelden iemand tegen op dit vroege uur.

Nu liep ik naar de begraafplaats om Piet te vertellen dat Aliki ook dood was. Aliki was altijd een beetje beducht voor Piet, ik denk omdat hij heel lang was en een vrij harde stem had. Hij gaf de beste karakterisering van Aliki die ik ooit heb gehoord: Aliki is een serieus meisje.

Piets as was hier verstrooid en er restte slechts een naamplaatje dat bevestigd was aan een betonnen boek. Ik veegde het stof van het plaatje en vertelde hem wat hij moest weten. Niet omdat ik dacht dat hij mij kon horen. Ik geloof niet dat er een hiernamaals bestaat. Al zou ik dat soms willen. Ik miste Piet vreselijk. En nu was Aliki er ook niet meer.

Terwijl ik verder wandelde langs de rivier veegde de ijskoude wind de tranen uit mijn ogen. Hier, waar ik helemaal alleen was, kon ik rustig huilen en aan Aliki denken. Haar voetjes in het gras. Haar vrolijke drafje, de continu kwispelende staart. En nu de Aliki-vormige leegte naast me. We hadden hier zo vaak gewandeld, al ging het de laatste maanden niet meer zo goed. De wandelingen werden steeds korter, en zij snuffelde meer dan ze liep. Maar dat was ook goed, ik wachtte tot zij klaar was met snuffelen. En dan drie pasjes verder weer hetzelfde. Of ze stond – dat was iets van

het laatste jaar – stil als in trance, met alleen haar opgeheven neus in actie, minutenlang. Wilde ze geuren die van ver weg kwamen analyseren? Wat het ook was, ik gaf haar alle tijd om te doen wat ze wilde. Alike heeft mij – eindelijk – geleerd geduld te hebben. Het waren haar wandelingen. Even buiten zijn, even echt hond kunnen zijn, al was het maar tien minuten.

De tweede dag na haar dood begon ik weer met een flinke wandeling. Toen ik eenmaal buiten het stadje liep, kwam de zon op en langzaam werd de lucht rood, roze en oranje. Een grote vlucht ganzen vloog hoog in de lucht, kwebbelend over Joost-mag-weten-wat. Aan de ene kant van de weg stonden boerderijen, aan de andere kant was wat groen met daarachter een nogal lelijke nieuwbouwwijk, gebouwd in de jaren tachtig van de vorige eeuw, zo te zien.

Ik nam een pad dat tussen de weilanden door liep. In gedachten zag en voelde ik Alike naast me op het zachte gras lopen, dat kon zij nog wel tot voor kort. Het was altijd fijn om te zien hoe zij genoot van alle interessante geuren. In het weiland zaten wat hazen. Ze hadden mij niet in de gaten en hupten ontspannen heen en weer. Ik glimlachte. Alike, de gezonde Alike van jaren geleden, zou nu op haar achterpoten hebben gestaan, haar woeste jachtkwispel kwispelend, haar grote oren strak omhoog. Mijn meisje was een konijnen- en hazenjager. Jagen maakte haar gelukkig. Als het enigszins kon, op plekken waar ze los mocht lopen, liet ik haar dan ook haar gang gaan. Hazen kreeg zij – net – niet te pakken en als zij een konijn ving, hield ze het alleen maar voorzichtig vast tot ik haar vroeg het weer los te laten. Zij hield van jagen, maar had geen drang om te doden. ‘Hield van’ is eigenlijk een understatement: het was haar passie, gedreven door een oeroud instinct.

Ik werd afgeleid van mijn herinnering door lieflijk gefluit: smien-

ten. 's Winters zit hier altijd een grote groep, zomaar in de polder tussen de gewone eenden en natuurlijk de alomtegenwoordige en altijd chagrijnige meerkoeten. En één verdwaald paartje kuifeenden.

Op oudejaarsavond bezocht ik als elk jaar Sandra. Piets verjaardag viel op 1 januari en we hadden die altijd samen gevierd om middernacht. Sinds zijn dood herdachten wij hem tijdens de toast op het nieuwe jaar. Haar 'deeltijdhond' Gina was er ook, uiterst nerveus door het – ondanks het vuurwerkverbod – al weken aanhoudende geknal. Voorgaande jaren was Aliki er ook bij geweest en gaven we de honden rond elf uur 's avonds een mergpijp als afleiding. Dat werkte goed, het kluiven leidde niet alleen af van het lawaai, maar werkte ook kalmerend. Misschien hielp het ook dat Aliki wat kalmer bleef tijdens het vuurwerk, al vond zij het ook allesbehalve leuk. Nu stond Gina er alleen voor en moesten we haar steeds weer, na elke knal, geruststellen.

Om twaalf uur besepte ik vooral dat het laatste jaar dat Aliki had geleefd voorbij was. Ik geloofde nog steeds dat het beter was voor haar, maar het hart wilde, zoals altijd, meer. Aliki was nog geen twaalf jaar oud toen zij stierf. Als ze gezond was gebleven had zij wel zestien kunnen worden. Mijn moeder was drieënnegentig toen zij in 2014 overleed en hoewel het ook voor haar een einde aan haar lijden betekende, miste ik haar nog steeds. Elke dag. Ook nu moest ik vaak aan haar denken. Mijn gekke moeder, die niet altijd even tactvol was, kon mij toch als geen ander troosten als ik verdriet had.

Teruglezend besepte ik hoe egoïstisch dit klinkt. Of misschien was het dat ook. Alsof ik niet blij kon zijn dat haar lijden voorbij was. Maar was dat wel zo? Zo gauw duidelijk werd dat Aliki een pijnlijke dood te wachten stond, aarzelde ik niet om haar te laten inslapen.

Natuurlijk wilde ik niet dat zij zou lijden. Maar de liefde die die keuze motiveerde, maakte ook dat ik haar zo ontzettend miste. Daar kwam bij dat ik dacht dat het niet zo had hoeven eindigen als... als mijn oude dierenarts geen verkeerde test had laten doen, als ik wat assertiever was geweest en meteen had geëist dat mijn nieuwe dierenarts haar bloed zou laten onderzoeken op leishmaniasis... als mensen en dieren van wie ik hield nu eens niet ziek zouden worden en doodgaan. Zoals mijn vader zei toen hij wist dat hij zou sterven aan longkanker: 'De dood wordt nooit een vriend.' En hij kon het weten: hij had jaren als politiek gevangene van de nazi's in kampen gezeten.

Tijdens een volgende wandeling langs de rivier zag ik aan de overkant de silhouetten van een paar enorme driemasters die daar voor de winter een ligplaats hadden. Mooi, dacht ik, maar het voelde als een kille en werktuiglijke vaststelling. Ook mijn liefde voor mooie schepen was afgesneden. Ik bevond me in een andere wereld, een wereld van pijn en vragen zonder antwoorden. Was het laatste jaar nog wel fijn voor haar? Ik meende van wel, ze genoot nog zo enorm van elke wandeling, weliswaar korter dan voorheen, maar niets gaf mij de indruk dat zij ongelukkig was. Er zijn ook zo veel mooie en voor honden aantrekkelijke plekjes in en om dit stadje. We gingen regelmatig naar een vesting, waar zij voorheen vaak de steile 'bergen' beklom – de restanten van de voormalige verdedigingswallen – en vanuit die hoge positie de verre omgeving overzag. Mijn razendsnelle Aliko kon en mocht niet meer rennen, maar met een kittig drafje liep ze toch nog een heel rondje om de wallen.

Mijn eenzame wandelingen werden steeds langer. Het verdriet en de somberheid verdwenen er niet door, maar ze hielpen wel om net

aan de goede kant van de totale wanhoop te blijven. Het was nog schemerig toen ik op een ochtend de polder aan de overkant van de provinciale weg in liep. Voor de verandering ging ik rechtdoor. De nieuwbouwwijk verdween langzaam maar zeker uit beeld en de enige bebouwing bestond uit verspreid staande boerderijen. Verder uitgestrekte weilanden, waar ik op een gegeven moment een enorme groep knobbelzwanen zag.

Aan het einde van de doodlopende weg sloeg ik linksaf. Hier liep een onverhard pad tussen de weilanden naar een nabijgelegen dorp. 's Zomers zag je hier niets van de omgeving door het menshoge riet aan beide kanten. Nu was het riet gekapt en het uitzicht weids. Het pad was modderig, ik was blij dat ik mijn kaplaarzen aanhad.

Ik dacht aan een wandeling met Alike, nog maar een paar maanden geleden. Tijdens het stuk door de polder, op een asfaltweg, zat Alike in haar karretje. Maar op dit pad kon zij lekker lopen. Alike genoot van nieuwe wandelingen. Dat merkte ik al heel vroeg. Als ik twee keer achter elkaar dezelfde wandeling maakte, was het duidelijk dat zij zich verveelde. Haar neus was hebbertig als het om nieuwe geurtjes ging. Naarmate zij ouder werd, ging ze steeds uitgebreider snuffelen. Misschien ook omdat zij niet meer de noodzaak voelde om waakzaam te zijn en haar omgeving in de gaten te houden. Zij wist inmiddels dat ik dat wel voor haar deed.

Waar ik ook liep, ik moest altijd aan Alike denken. Ik had zo gehoopt dat wij samen nog wat goede jaren zouden hebben na onze verhuizing uit de grote stad. Hoewel er aan groen en parken geen gebrek was in mijn oude buurt, was dit kleine stadje toch een veel prettiger omgeving voor haar. En niet alleen voor haar. De toegenomen drukte in mijn vorige woonplaats maakte mijn leven al jaren minder aangenaam.

Ik had nog zo veel plannen met Aliko. We zouden nog vaker naar het bos gaan en naar het strand...

Waarom moest je toch doodgaan, lieverd?

De dagen en weken na Aliko's dood regen zich eentonig aaneen. Ik hilde, probeerde te werken, staarde naar de foto's die ik had laten afdrukken, of zat verlamd aan mijn bureau. Het was begin januari en inmiddels wandelde ik uren per dag. Op een van die wandelingen liep ik via het centrum van het oude stadje naar een kanaal dat langs een prachtige oude houten molen loopt naar weer een andere, dure maar treurig ogende nieuwbouwwijk waar de meeste huizen een eigen aanlegplaats voor een boot hebben. Daar nam ik een pad tussen het groen langs de huizen en via een klein parkje kwam ik bij de spoorweg. Aan de andere kant van het spoor werd alweer een nieuwe wijk gebouwd. Ik zag met afgrijzen hoe kitscherig, in namaak-oude stijl de huizen waren ontworpen.

Deze wandeling had ik in omgekeerde richting een tijdje geleden nog gemaakt met Aliko. Achteraf verbaasde ik me erover hoe snel zij achteruit was gegaan. In de twee laatste weken voor haar dood, toen zij opeens opleefde, kon ik nog zo'n wandeling met haar maken. Weliswaar lag ze het grootste deel van de tijd in haar karretje, maar bij elk stukje groen mocht en wilde ze eruit om even te lopen, te snuffelen en te plassen. Tijdens die wandeling deed zij iets wat ze nog nooit had gedaan: ze maakte een koprol. Ik schrok enorm, maar Aliko stond op liep kwispelend verder.

Was zij gelukkig? Dat vroeg ik mij steeds vaker af over de laatste maanden van haar leven. Ik had steeds gedacht van wel, maar nu twijfelde ik. Had ze pijn? Als dat zo was, liet ze het niet merken. Tijdens wandelingen liep zij vrolijk te kwispelen. Maar honden

zijn meesters in het verbergen van pijn. Zo lang het geen acute, scherpe pijn is, doen ze alsof er niets aan de hand is. Dat maakt het ook moeilijk om te beoordelen hoe zij zich voelen. Ik wist dus niet meer dan dat Aliko in het algemeen vrolijk leek. Als zij naast mijn bureau in haar mandje lag en ik keek even naar haar, kreeg ik een kort kwispeltje en een lieve blik. Of ze rekte zich uit en hingelde met haar voorpootje, ten teken dat ik haar moest komen aaien. En dat deed ik dan natuurlijk ook.

Het begon al iets vroeger licht te worden 's ochtends. Ik liep onder een afwisselend bewolkte en blauwe hemel langs de rivier naar een oud fort. De boerderijen langs de weg leken te slapen, zo vroeg in het nieuwe jaar. Kort voor ik het fort bereikte, verliet ik de weg en nam een voetpad dat tussen het riet loopt, althans in de zomer. Het riet was voor de winter gemaaid en nu staken alleen de geel-witte stoppels boven de grond uit. Het zag eruit als een omgewoeld knekelveld. Aliko had het hier altijd fijn gevonden. Het was geen groot gebied, maar er was veel te snuffelen. In de loop van de jaren was ik wandelroutes steeds meer via haar zintuigen gaan beoordelen. Ik liep een bruggetje over waar ik uitzicht had over de rivier en kwam op het terrein van het fort, een rond en vrijwel raamloos, in zichzelf gekeerd bouwwerk. Het was fijn om even niet langs de weg te lopen. Voorbij het fort stak ik de rivier over en wandelde terug langs de andere oever. Ik kon nog steeds niet goed bevatten wat er was gebeurd.

Die middag, begin januari, kwam er een kaartje van het dierencrematorium, met condoleances en het bericht dat Aliko gisteren was gecremeerd, met het precieze tijdstip erbij: 09.51 uur. Weer pijn, weer een schok. Ik wist natuurlijk wel dat zij dood was, maar nu trof de werkelijkheid van haar dood mij opnieuw. En hard. De week daarop zou ik de koker met haar as krijgen.

Ik miste Aliko zo erg. Zelfs als ik terugdenkend zag hoe zij de laatste maanden steeds zieker werd. De gewoonste handelingen zorgden voor een snijdend bewustzijn van haar afwezigheid. Als ik boven op mijn slaapkamer was en naar beneden liep, ging mijn blik onwillekeurig naar de lege plek waar haar bedje had gestaan.

In een park dicht bij mijn huis, waar elk grassprietje mij herinnerde aan Aliko omdat we hier vrijwel dagelijks kwamen, vroeg een aardige man met een lieve maar veel te dikke herder waar Aliko was. Huilend vertelde ik hem dat zij dood was. Zijn hond wilde door mij geknuffeld worden, wat ik graag deed. Het was een bijzonder lieve hond, hij gaf zelfs kopjes, als een kat. Ik had inmiddels gemerkt dat het enige dat mij een beetje troost gaf, het contact met honden was.

Veel mensen waren hun hond aan het uitlaten en sommigen vroegen wat er met Aliko was. Het was moeilijk, maar ik wist dat het belangrijk was om het vaak te vertellen. Het maakte me steeds weer verdrietig, of beter gezegd: het stuwde mijn verdriet elke keer weer naar de oppervlakte. Gelukkig begrepen andere mensen met honden dat ik rouwde. Velen van hen hadden zelf ooit een hond verloren en kenden de pijn. En sommigen zeiden ongevraagd dat Aliko zo lief was. Dat deed me goed.

Toch vroeg ik me af en toe af of ik wel zo veel verdriet mocht hebben over haar. En wat was veel? Hoe mat je verdriet? Ik dacht aan mijn ouders die niet meer leefden en die ik nog steeds miste; ik dacht aan Piet die anderhalf jaar eerder was overleden en om wie ik nog steeds rouwde. Hield ik meer van Aliko dan van hen? Mijn moeder had een keer gezegd toen zij nog leefde: 'Je houdt meer van Aliko dan van mij', maar dat ontkende ik toen. Ik weet die uitspraak aan haar toen al enigszins door alzheimer aangetaste

geest. Maar was het waar? Misschien hield ik evenveel van Alike als van de mensen die mij dierbaar zijn. Mocht dat wel? Was dat niet raar of verkeerd? Maar ook als het raar of zelfs verkeerd was, het was gewoon zo. Alike was bijna tien jaar lang een belangrijk deel van mijn leven. We hebben samen zo'n lange weg afgelegd vanaf het moment dat zij bij mij kwam wonen als getraumatiseerde zwerfhond; stapje voor stapje leerde zij mij vertrouwen en leerde ik haar steeds beter begrijpen. Hoe meer haar trauma's heelden, hoe meer haar echte, lieve karakter zichtbaar werd. En hoe sterker onze band.

Alike was het enige levende wezen met wie ik zo lang heb samen-gewoond. Mensen kon ik niet al te lang om mij heen hebben, ook al hield ik nog zo veel van hen. Ik heb altijd alleen gewoond, ook als ik een relatie had, op een korte onderbreking van anderhalf jaar na toen ik samenwoonde met een geliefde. Ik heb van die ervaring geleerd dat het beter voor mij was om alleen te zijn. Mijn vader begreep dat. Kort voor hij stierf, noemde hij mij 'mijn dochter de eenling'. Ik heb me nooit eenzaam gevoeld. Alleen zijn voelde als vrijheid.

Maar nu Alike er niet meer was, was ik alleen op een manier die pijn deed. Bijna tien jaar samen is een lange tijd. Bijna tien jaar dankbaarheid dat zij in mijn leven gekomen was. Bijna tien jaar zo veel liefde geven en ontvangen. Elkaar steeds beter leren begrijpen, tot we genoeg hadden aan een blik om te weten wat de ander voelde of wilde. Al die avonturen die we samen beleefden, soms in een park dichtbij, dan weer in het bos of op het strand.

Op 6 januari belde de dierenartsassistente met de mededeling dat Alike's as was bezorgd in de kliniek. Ik liep er vrijwel meteen naartoe om de koker met haar as op te halen. Dezelfde route als nog geen

twee weken geleden. De assistente reikte me de koker aan en zei ongevraagd dat ik alles had gedaan wat ik kon om Aliko te helpen. En dat dat niet vanzelfsprekend was. ‘We zien het hier wel eens anders...’ zei ze met een veelbetekenende blik. Het was fijn om te horen dat iemand die het kon weten vond dat ik het goed had gedaan.

Ik wist dat zelf ook wel en maakte me geen verwijten over deze laatste periode. Ik had alles gedaan wat mogelijk was en toen het moment kwam dat zij begon te lijden, had ik geen moment gearzeld om het moeilijke besluit te nemen dat het tijd was om haar te laten inslapen. Maar op de een of andere manier hielp het weten dat ik het zo goed mogelijk had gedaan niet echt. Mijn verdriet was geen schuldgevoel, het was gemis.

Onderweg naar huis met het tasje met de koker met as kon ik me niet langer beheersen en huilde hoorbaar en zichtbaar, terwijl ik wanhopig haar naam riep. Het kon me niet schelen als iemand mij zo zag.

Thuis zette ik de koker op de eettafel, tussen een aantal ingelijste foto’s van Aliko, waarop zij met haar geliefde Zorba in en naast het water aan het spelen is. Als ik zat te werken praatte ik af en toe tegen haar andere foto’s die op mijn bureau stonden, naast die van mijn vader en mijn moeder. Aliko staat ook op de foto van mijn moeder. Zij zit in een rolstoel en Aliko zit braaf naast haar. Op de achtergrond is een rood plastic zakje met Aliko’s poep te zien. Elke keer als ik die foto zag, dacht ik: had ik dat zakje maar even buiten beeld neergelegd.

Aliko was nog geen twee weken dood. Tijd had geen betekenis meer. Het was oneindig lang geleden en het was net gebeurd. De rest van de wereld, die wereld die mij altijd zo bezighield, was er niet meer. Maar toen drong de buitenwereld toch mijn bewustzijn

binnen. 's Middags kwamen de eerste berichten over een opgehitste meute die in Washington het Capitool bestormde. Hier was ik al maanden bang voor geweest, sinds het moment dat de gevaarlijk narcistische president Trump voor het eerst een tweet de wereld in had gestuurd dat als hij de verkiezingen zou verliezen, dat zou betekenen dat er met de uitslag was geknoeid. Die tweet kwam op een moment dat zijn populariteit in de peilingen steeds verder daalde. Op 6 januari zat ik de hele dag aan de televisie gekluisterd: ik had tien jaar in New York gewoond en hield van de vs, ondanks al zijn tekortkomingen. Een staatsgreep zou bovendien niet alleen vreselijke gevolgen hebben voor dat land, maar voor de hele wereld.

Het verbaasde me dat het mij in deze omstandigheden zo raakte en bezighield. Kennelijk kon je geëmotioneerd zijn over heel verschillende dingen zonder dat het een het ander verminderde. Gelukkig liep het min of meer goed af en werd de meute, die bestond uit witte nationalist, neonazi's, complotdenkers en andere gekken, uiteindelijk met hulp van de Nationale Garde verdreven.

De volgende ochtend probeerde ik na mijn wandeling en het schrijven aan dit verhaal weer aan het werk te gaan. Ik werkte gewoonlijk graag, maar het lukte me nog niet zo goed. Ik zat een groot deel van de dag te niks, patience te spelen op mijn computer, wat te lezen, wat huishoudelijk werk te doen. Er kwam weinig uit mijn handen. Het enige dat altijd lukte, was elke dag iets opschrijven over Alik.

Ik huilde nog steeds veel en kwelde mezelf met de zinloze vraag 'waarom?'. Waarom moest nu uitgerekend mijn lieve Alik zo ziek worden? Waarom was de behandeling wel aangeslagen, maar was zij toch doodgegaan? Ik begreep het niet. Had ik haar dan niet moeten laten behandelen? Met mijn verstand wist ik dat dat geen optie was

en dat zij dan veel erger had geleden. Mijn vragen kwamen echter niet uit mijn verstand, maar uit een hart dat pijn deed en dat wilde dat alles anders was gelopen. Zinloos? Ja. Maar ook onvermijdelijk. Ik gaf mezelf nog maar even de tijd.

De dag daarop fietste ik met Sandra naar een nabijgelegen, waterrijk natuurgebied, de koker met as in mijn rugzakje. Door de vele regen van de laatste weken was de dam die er doorheen liep in een modderpoel veranderd. Langzaam bewogen wij ons door de zuigende modder, beiden blij dat we eraan hadden gedacht kaplaarzen aan te doen. En ik was ook blij dat ik mij moest concentreren om niet uit te glijden in de modder.

We wilden naar de plek waar Aliki en haar verloofde Zorba, de hond van Piet en Sandra, gelukkig waren geweest. Waar ze hadden gespeeld, achter elkaar aan hadden gezeten, elkaar in het water hadden geduwd, elkaar tegenhielden als zij er weer uit kwamen, waarna Zorba zich enthousiast uitschudde, zodat Sandra en ik kletsnat werden. Het was allemaal even fijn. Zorba en Aliki waren jong en hadden een tomeloze energie. Ze renden om het rennen, gewoon omdat het zo heerlijk was om samen buiten te zijn. Ik genoot van hun geluk.

Na een lange, vergeefse zoektocht naar de precieze plek besloot ik een andere plaats te kiezen die er veel op leek. Het was een betekenisvol gebied, vol herinneringen. Het was voor mij de belichaming van hondengeluk. Ik strooide de as langzaam uit langs de oever en over het water. Het was nu definitief afgelopen. Nog definitiever dan toen ik haar dode lichaam voor het laatst streelde voor ik de dierenkliniek verliet. Nog definitiever dan toen ik het kaartje van

het crematorium kreeg. Ik ging op een bankje bij het water zitten en hilde machteloze tranen. Ik voelde me slap en leeg.

Tijdens de wandeling terug kwam er voor het eerst enige berusting. Mijn leven zou nooit meer hetzelfde zijn. Ik zou haar altijd zo vreselijk blijven missen, mijn lieve Alike. Maar het was voorbij.

Maar zo begon het niet.